

1. **MIR** (46) *sb m*

mir (32), **mier** (14); *mir MetrKor* (6), *RejWiz*, *Leop*, *BibRadz*, *Prot*, *BudBib*, *MWilKHist*, *KochPieś*, *KochSob*, *SiebRozmyśl*, *KlonFlis*, *KlonWor*; *mier BierEz*, *RejZwierz*, *Mącz*, *OrzQuin*, *BielSat*, *Calag*, *BielRozm*; *mir* : *mier OpecŻyw* (1:2), *LibLeg* (14:5).

-er (3) *OpecŻyw* (2), *Mącz*, -ér *OrzQuin*.

sg *N mir* (9). ◇ *G miru* (16), *mira* (1) [w rymie] *KochSob*. ◇ *A mir* (11). ◇ *I mir(e)m* (1). ◇ *L mirze* (8), [miru].

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Przyjaźń, zgoda, wzajemna życzliwość; gratia, pax Cn* (32) :

a. *W stosunkach między poszczególnymi ludźmi* (6) :

W połączeniu szeregowym (1): *Cum illo nulla est mihi gratia, Niemani s niem żadnego záchowánia* álbo też *żadnego mieru áni pokoyu. Mącz* 148d.

W przeciwstawieniu: »zwada ... *mier*« (1): *S Tymi [z księżq] rádźzey niż zwády/ zówždy ízukam mieru RejZwierz* 104.

Zwrot: »nie mieć [z *kim*] *miru* (*a. mira*)« = *nie być z kim w bliźszych stosunkach, nie przyjaźnić się* (2): *Mącz* 148d; *śilnyś przechirá/ A ia z takim nie mam mirá. KochSob* 62.

Wyrażenie: »wieczny *mir*« (1): *SiebRozmyśl Kv cf Szereg*.

Szereg: »*mir* i *pokoj*« (1): *áby też raczył dotknąć fercá nieprzyiaćiół moich/ á vczynił miedzy nimi á mną wieczny *mir* y *pokóy SiebRozmyśl Kv. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*.*

[*Wyrażenie przyimkowe*: »w *miru*«:

~ *Zwrot*: »w *miru* się [z *kim*] żywić« = *żyć w zgodzie*: *Spomoz ihm wmiłocy fluzie/ Y wmiru fie zkałzdim zywic. Krofej G3v, Fv*.

Szereg: »w *miru* i w *jedności*«: *Byłmy fie ferdecznie miłowály/ Wmyru y wiednołcy fie zywiły Krofej Fv. ~]*

W przen (2) :

Zwroty: »z *cnotą* íść *mirem*« = *być cnotliwym* (1): *Wadź fie wżędy z niecnotą/ á s *cnotą* idź *mirem. RejWiz* 101.*

»*wstydowi mir* wypowiedzieć« = *nie wstydzić się* (1): *Vbóftwo [...] każe człowiekowi Czynić/ y ćierpieć wżyftko: iuż on y wtydowi Mir dawno wypowiedział KochPieś* 2.

b. *W stosunku między Bogiem a człowiekiem: pojednanie* (3) :

Zwrot: »*mier* [między *kim a kim, czym*] uczynić« [*szuk zmienny*] (2): *vczynila [dziewka z pokolenia Dawidowego] mijer między bogiem otcem/ a między rodzaiem człowieczym OpecŻyw* 9; *O krolu niebiełki [...] dla tego ráczyles fie na ten fwiat narodnitz/ aby przez śwá świętą fmiertz [...] miedzy bogiem oyttzem/ ij grzéffny^m człowiekiém *mier* vczynil. OpecŻyw* 101.

Szereg: »*mir* i *pokoj*« (1): [*Jezus*] *Iuż fie żaden piekła nieboy Bo wam przez mię *mir* y *pokoy. MWilKHist* F2.*

c. *praw. W stosunkach między państwami, panującymi, narodami: układ, przymierze, pokój, rozejm; indutiae BartBydg, Cn; belli feriae, foedus, pax castrensis Cn* (23) : *poniewasz gdj myr yefth. the*

nadzieje mam o nim m. panye Ze tobie pošli tve przepvczczacz będą *LibLeg* 11/10; [Foedus pax inter hostes. Mier *Cervus Inst* G7v; Treuga [...] Stanye. Mijr *Cervus F40* 326v].

mir między kim a (i) kim, czym (3): LibLeg 7/10v; bo (był) mir między Iawinem krolem Chácorłkim á między domem Chawera Kieneyłkiego [*pax erat inter ... inter ...*]. *BudBib Iudic* 4/17. Cf »mier a przysięgi«.

mir z kim (7): yz Turczy [...] o myr łwamy y za yeden pyenyadz niedbaya LibLeg 11/45, 6/159, 191v, 11/10, 165. Cf »chować mir«, »dzierżać mier«.

W połączeniu szeregowym (1): my y zyemya nałza y slachta y Boyarovye y wliłthka zyemya Moldawłka przysyangamy [...] y byerzimy y wśłyżyłzmy, snayelznyeyłzem panem [...] krolem polłkiem [...] y s Radamy [...] y wliłthkyemy poddanemy yego krolewłkiej miłolczy dobri myr y pokoy y dobre sanłzieczsthwo LibLeg 6/159.

Zwroty: »chować mir [z kim]« (1): chczancz pan moy woly V.C.M. dołłzicz vczynyez chowal pokoy y myr dobry s Czarzem Tatarłkiim. LibLeg 7/8v.

»dzierżać mier [z kim]« (1): Bo Hołłpodar moy Ilyalch Woyewoda chce dzyerzacz mye<r> łtwoyam Kro. mczyam. *LibLeg* 11/168.

Wyrażenia: »wieczny mier« [szyk 2:1] (3): thak fią mayą zachovacz wedle zapyłchv a myerv vycznego LibLeg 6/117. Cf »zapis wiecznego miru«.

»zapis wiecznego miru« = *ujęty w pisemną formę układ przymierza, pokoju, traktat międzynarodowy (2):* Lyudzie ktorzi koczwyia ludzi spodolya do walach abo szwalach do podolya mayą bicz karany, wedle zapyłfv Vycznego myrv *MetrKor* 40/816, 40/822.

*Szeregi: »mir, (i) pokoj« [szyk 2:2] (4): połzwolil yego K.M. nałłz pan aby myr y pokoy był dzyerłłzan myędzy panłthwy ye⁸⁰ K.m. amyedzy zyemyą Valalą *LibLeg* 7/10v, 7/8v, 10v; [Amazyjasz] rzekł/ Twoiłciechmy Dawidzie [...] á z tobą przelłtawamy łynu Izaiow/ mir pokoy tobie [*pax pax tibi*]/ y pokoy pomocnikom twoim *BibRadz* 1.Par 12/18. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1. r.].*

»przyjacielstwo i mier« (1): Ami [*hospodar ziemi moldawskiej*] thakyełch wedlye łtharadawnego prziyaczyelłtwa y myerv łzwalłcham Kro. mczam y zyemyam walchey Kro. mczł chczeni łzye zachowacz y myelkacz. *LibLeg* 11/165.

»mier a przysięgi« (1): Articuli przes Comissarze Crolia ye⁸⁰ M, y Voyewodi Valaskiego [...] vczyniony [...] vedle myerv a przilłzyang Myedzi nayalłznyeyłzym panem a panem Sigmnnthem Crolem polłkyom, [...] y myedzy yalłnym panem a panem Sthephanem Voyevodą Moldawłkyem *LibLeg* 6/114v.

»(przysiężny) zapis a (i) mier« [szyk 2:1] (3): czo fią thicze nyevolnykow albo vyalłznyow czy mayą bicz wydawany, A nygdzyey nyezahamovany vedlie stharego zapyłfv y myerv. *LibLeg* 6/117; bomy włczy panowye zyemyae Moldawłkiej [...] y włthka slyachtha y wliłthka zyemya mamy Myr y przilłzyażne zapyłzy s walą panyłką m. *LibLeg* 6/191v, 6/117.

Wyrażenie przyimkowe: »w mirze« (6):

~ *W połączeniach szeregowych* (3): ylfmy thakyelf sznafzey strony rofkazym lzyą poddanym nalfem w łprawiedlywołczy, w myrze y wpokoyv, przeciwko poddanym pana Voyewodzynom zachovac *LibLeg* 7/11, 6/78, 7/11.

Zwrot: »zachować się w mirze [w tym: przeciwko komu (1), z kim (1)]« [szyk zmienny] (3): ze pan Voyewoda rofkazał lzyą poddanem swym wpokoyv wsprawyedlywołczy zachovac y wmyrze slvdzmy nalfemy *LibLeg* 7/11, 7/8v, 11.

Wyrażenie: »w wiecznym mirze« (2) : the rzeczi ktore lyrzem [!] bywayą zaftawany mayą bicz kałzdemv wroczone bądz walałchinowy abo thełsz kroła yego myłofzci poddanemv, wedluk pyerwłchich vftaw, wyecznym mirze zapifzanich *MetrKor* 40/815, 40/825.

Szereg: »w mierze i w pokoju« (1): ysz Voyewodzye Valałkiemv [...] rofkazał [cesarz] aby lzyą wmyrze y w pokoyv zachował [...] My thełsz załzyą chczymsyą przeczywko Voyewodzie Valałkyemv w przyałfny y wpokoyv zachowacz. *LibLeg* 7/8v. ~

W przen (1) :

Wyrażenie: »wieczny mier« (1): Włzyftká tedy wilczá obec/ Połáli połly do owiec: Wiecznego mieru żadałac/ [...] Owce głupie vwierzyły/ Pokoy z wilki vtwierdziły *BierEz* F2.

2. Bezpieczeństwo, spokój (12) :

a. O stosunkach międzyludzkich (5) : Lecz niewinni ná świećie dżis nie máia miru/ Przeciw nim káždy piłze/ bo dofyc pápiru. *Prot* A4v; Nigdżiey miru nie máia [ludzie prożnujący]/ nigdżiey ich nie táia: włzędy gonia y wiążą/ włzędy ich śiepáia (marg) Fures nusqnam pacem habent. (-) *KlonWor* 37.

mir komu (1): byżeś był pilen poruczeństw moich: itałby fie był iáko rzeká pokoy twoy [...] y byłoby naifenia twego iáko piałku [...] Niemáłz miru nielutościwym [Non est pax impiis; Niemáłz pokoiu niezbożnym *WujBib*] *Leop Is* 48/22.

W połączeniu szeregowym (1): przez któręgo [kapłana] Polłzce włałnégo Bóg dáie Królá: z którym też dáie nam połpołu łprawiedlywołć/ wolnołć/ miér/ pokóy/ y wiekuiłta po śmierći chwałę śwá. *OrzQuin* X4v.

W przen (1) :

Zwrot: »mieć [od kogo] mir« (1): Niektorzy [kupcy] vściem płyną do Káiru Nilowym/ A Egipt nie ma od nich miru *KlonFlis* D2v.

b. O szczęśliwości w niebie (1) :

Wyrażenie: »mir wiekuisty« (1): Tamo [w ziemi Chrystusa = w niebie] nie głodu/ wrzodu/ anij ktoreęgo boiu/ [...] bo tam ielt wieczná radołtz ij przełpiecznołtz/ zdrowię ij miyr wiekuiłty. *OpecŻyw* 3v.

c. praw. Trwały, prawnie zagwarantowany stan spokoju i bezpieczeństwa, także stan spokojnego, niekwestionowanego spokoju (6) : abi zadni podolyanin zyemye walałki a thakiełz walałthin [!] zyemye podolłki daly nyepoziwal, o krom myari zapifłani [...] yełthlibi kthory [poddany kroła polskiego]. Poziwal zyemye Moldawłki dali mirv okrom dołzwolenyo *MetrKor* 40/824.

cum A cum inf (1): Krol ye⁸⁰ M. [...] baczancz thełsz pokoy y myr bycz rzecz pozytechną [!] y slufzną, myędzy lvdzmy y panłthwy chrzełczyanłkyemy *LibLeg* 7/10v.

[*Zwrot*: »ręczyć za mier [czego]« (1): za ktorego [*Frecha*] reczel tęż żę fołtyn przerzeczonny za myęż zapokoy myańteczka y telfz kańdemu poddanemu panyfkyemv *ZapWpolKob* 1/35.]

Szereg: »mier (i) pokoj« [*szyk* 1:1] (2): *LibLeg* 7/10v; [*ZapWpolKob* 1/35]. *Cf cum A cum inf, Zwrot*.

Wyrażenie przyimkowe: »w mirze« (1):

~ *Szereg*: »w pokoju a w mirze« (1): thak yełth volya hołpodara nańchego. Abi yedna Zyemya bila yako y drvga Abi myełkaly wdobrem pokoyv. A wmyrze. *LibLeg* 11/183v. ~

α. Zabezpieczenie, gwarancja bezpieczeństwa (1) : Geleydt. Mier/ et Gleyt. Fides publica. *Calag* 229a.

β. Stan szczególnej ochrony prawnej (1) :

Zwrot: »wziąć w mir [kogo]« (1); abyfczye wżywały w Myr pana nańfego Iwana Allexandra Woyewodą y nańf yako mamy przyszyagy y zapyszy s wałżą M. s stharadawna. *LibLeg* 6/191v.

3. Poważanie; wartość; tu o pieniądzech (3) : Nigdy połłkie [!] pieniądze niebęda mieć mieru/ yełli się nieobaczą w tákowym łzyderłtwie/ Vítawy nie vczynią iáko w inšzym Kśięłtwie. *BielSat* B4 [*idem*] *BierRozm* 13.

Wyrażenie przyimkowe: »na mirze« (1): yze czallv niegdy stephana woyewodi [..] slothi viłłzi ołzmią [!] ałpr na mirze był podviłchon *MetrKor* 40/825.

Synonimy: **1. pokoj a. zachowanie; b. pojednanie; c. fryszt, przyjacielstwo, przymierze, stanie, układ;**
2. bezpieczeństwo, pokoj, prześpieczność, spokoj; c. glejt.

Cf [**MIROCZYŃCA**], **MIRONOSICIEL**